

А.А. Шлебат, аспір.

ПВНЗ «Європейський університет»

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ПРОЦЕСИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ І ВИКОРИСТАННЯМ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

(Представлено д.е.н., проф. Прокопенко Н.С.)

Досліджено фактори впливу на процеси управління формуванням і використанням капіталу підприємств аграрної галузі. Здійснено діагностику усіх складових його системи фінансового забезпечення. Обґрунтовано, що найбільше впливає на процеси формування та функціонування капіталу галузі державна підтримка сільського господарства, яку умовно можна розділити на пряму фінансову підтримку через бюджетні асигнування та опосередковану – через спеціальні режими та механізми оподаткування суб'єктів сільського господарства. Аргументовано, що досі існують певні протиріччя цього механізму, які полягають у диспропорції щодо доступу всіх суб'єктів до джерел пільгових ресурсів (особливо, що стосується малого та середнього бізнесу); відсутності ринкового механізму фінансової підтримки; відсутності єдиної критеріальної бази щодо відбору суб'єктів та об'єктів кредитування, цілей, ліміту та розміру кредиту на одного позичальника; відсутності прозорості та складності механізму пільгового кредитування та процедури компенсації відсотків за ними.

Ключові слова: *управління формуванням капіталу; використання капіталу; фінансове забезпечення; державна підтримка сільського господарства; фінансова підтримка; підприємства аграрної галузі; ефективність управління; фактори впливу на ефективність діяльності підприємств; механізм пільгових кредитів.*

Постановка проблеми. Потреба у стрімкому розвитку сільського господарства як однієї з визначальних і найбільш альтернативних галузей національної економіки України, є очевидною. Постає необхідність у визначенні впливу заходів державної підтримки та фінансово-кредитної системи на процеси формування та використання капіталу суб'єктів господарювання аграрної сфери. Для здійснення аналізу факторів ефективності управління формуванням і використанням капіталу сільськогосподарських підприємств необхідно здійснити діагностику усіх скла

ого забезпечення.

© А.А. Шлебат, 2014

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблем управління формуванням і використанням капіталу господарюючих суб'єктів здійснили вітчизняні науковці: В.Г. Андрійчук, В.В. Баліцька, І.А. Бланк, Ф.Ф. Бутинець, М.І. Гордієнко, Н.М. Дмитренко, Г.Г. Кірейцев, Г.О. Крамаренко, Л.В. Кузьменко, В.В. Кузьмін, С.О. Кучеркова, М.Ф. Огійчук, В.Я. Плаксієнко, О.Ю. Рудченко, В.Д. Савченко, Р.А. Слав'юк, В.В. Сопко, Л.К. Сук, Б.Ф. Усач, Г.І. Філіна, О.Є. Чорна та ін., а також зарубіжні вчені: Б.Джорджан, Ф.Модільяні, М.Міллер С.Росс, Дж.Г. Сігел та ін. Однак розроблені концепції, підходи щодо ефективного управління формуванням і використанням капіталу сільськогосподарських підприємств потребують подальшого розвитку та удосконалення, зважаючи на трансформаційні процеси, що нині відбуваються в країні.

Викладення основного матеріалу дослідження. Найбільше впливає на процеси формування та використання капіталу галузі державна підтримка сільського господарства, яку умовно можна розділити на пряму фінансову підтримку через бюджетні асигнування та опосередковану – через спеціальні режими та механізми оподаткування суб'єктів сільського господарства.

Основним законодавчим актом, що визначає умови та розміри державної фінансової підтримки галузі, є Закон України «Про державний бюджет України» на відповідний рік. На основі огляду цієї законодавчої бази узагальнено фінансову підтримку сільського господарства протягом 2001–2012 рр. (табл. 1). Як свідчать дані таблиці 1 фінансова підтримка держави сільського господарства України протягом 2001–2012 рр. зростала, а її приріст склав 5,6 раза (з 3,3 до 18,6 млрд грн.), окрім 2009 р., де спостерігається зниження обсягів підтримки до 13,9 проти 16,5 млрд грн. за минулий період.

Таблиця 1

Структура та динаміка державної фінансової підтримки сільського господарства
України, 2001–2012 рр.

Показник	Рік											
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Загальний розмір фінансової підтримки, млрд грн.	3,3	4,7	6,1	7,4	9,5	12,1	13,7	16,5	13,9	18,0	18,2	18,6
у % до попереднього року	173,0	141,9	131,3	120,9	127,7	127,7	113,4	120,2	84,5	129,2	101,0	102,3
Частка державної фінансової підтримки ВВП галузі, %	11,18	15,93	20,95	19,86	23,43	29,50	28,89	25,33	21,14	21,78	16,46	16,49
у т. ч.:												

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
у % до попереднього року	217,4	152,1	101,0	122,4	127,6	109,1	138,2	124,6	130,2	146,9	99,8	113,9
питома вага, %	47,8	51,2	39,4	39,9	39,9	34,1	41,5	43,0	66,3	75,4	74,4	82,8
Бюджетні асигнування на фінансування галузі, млрд. грн.	1,7	2,3	3,7	4,5	5,7	8,0	8,0	9,4	4,7	4,4	4,7	3,2
у % до попереднього року	145,8	132,6	163,2	119,9	127,8	140,0	100,6	117,1	50,0	94,4	104,9	68,7
питома вага, %	52,2	48,8	60,6	60,1	60,1	65,9	58,5	57,0	33,7	24,6	25,6	17,2

Джерело: сформовано автором на підставі офіційних статистичних даних [18].

Такі тенденції спричинені дією світової фінансової кризи: внаслідок економічно несприятливих процесів (падіння ВВП, підвищення рівня інфляції) було скорочено видатки на підтримку галузі, на 15,5 % порівняно із 2008 р.

Важливим фактором впливу на діяльність підприємств сільського господарства є фінансова допомога держави, а її розмір у валовій доданій вартості сільського господарства свідчить про рівень такого сприяння активізації діяльності досліджуваної категорії суб'єктів господарювання. Здійснені обрахунки засвідчили, що частка показника державної фінансової підтримки сільського господарства в Україні у валовому доході має неоднозначний характер. Протягом 2001–2007 рр. йому властиві наростаючі темпи. Так якщо у 2001 р. цей показник склав 11,8 %, то у 2007 – 28,9 %. Нарощення рівня підтримки (частка бюджетних витрат у ВВП галузі) сільського господарства в зазначений період наблизило Україну до провідних економічно розвинутих країн: ЄС (45 %), Японія (63 %), США (27 %). Водночас темпи приросту державної фінансової підтримки сільського господарства у вказаний період є значно вищими, ніж темпи приросту валової продукції галузі, а це свідчить, що напрями розміщення фінансової допомоги не завжди є раціональними та не мають позитивного впливу на підвищення ефективності сільського господарства.

Однак вже у наступні періоди 2008–2012 рр. рівень приросту державної підтримки поступово знижується, приріст ВВП галузі зростає за рахунок високих темпів інфляції, а частка державної підтримки у ВВП сільського господарства станом на кінець 2012 р. склала 16,49 %. Отже заходи держави є недовірними і не сприяють позитивним тенденціям розвитку підприємств сільського господарства.

В той самий час у структурі державної фінансової підтримки протягом 2001–2008 рр. переважає пряма форма, а саме бюджетні асигнування на фінансування підприємств галузі, однак їх питома вага поступово скорочується на користь непрямих форм підтримки у наступні періоди, одним із яких є механізм оподаткування. Внаслідок цього підтримка галузі за рахунок застосування податкових пільг, податкових преференцій тощо за останні роки досягла рівня 82,8 % станом на кінець 2012 р. Це пов'язано зі скороченням державних видатків у період подолання кризових явищ у економіці держави. Що стосується 2012 р., то, згідно з проведеними дослідженнями паспорта бюджетних програм, фінансові асигнування на підтримку сільського господарства склали лише 0,968 млрд грн., що в десятки разів менше, порівняно з попередніми періодами. Кошти передбачались на виконання окремих положень Державної цільової програми розвитку українського

села на період до 2015 р., однак дані їх фактичного використання відсутні [1].

Членство України в СОТ передбачає розподіл державної підтримки сільського господарства за видами «скриньок». В Україні від 75 до 80 % сукупної підтримки припадає на програми «жовтої скриньки», на «зелену» – відповідно 20–25 % (табл. 2). У країнах світу з розвиненим сільськогосподарським виробництвом це співвідношення абсолютно зворотне. Так в Австралії на програми «зелена скринька» спрямовується 91 % коштів держави від передбаченої суми підтримки, у США – 78 %, країнах ЄС – 59 %, Бразилії та Канаді – по 53 % .

Таблиця 2

Структура бюджетної підтримки сільського господарства за видами «скриньок», 2011-2013 рр.

Захід	Обсяг фінансових ресурсів із бюджету за роками, млрд грн.		
	2011	2012	2013
«Жовта скринька» (продуктова підтримка), млрд грн.	3,2	3,4	3,1
«Жовта скринька» (непродуктова підтримка), млрд грн.	2,6	2,3	1,8
Всього за програмами: «жовтої скриньки», млрд грн.	5,8	5,7	4,9
«Зелена скринька», млрд грн.	8,2	8,5	8,6

Джерело: сформовано автором [18]

Варто підкреслити, що витрати бюджету на підтримку сільського господарства поділяються на ті, що згодом суб'єкти господарювання повертають (заходи «жовтої скриньки»), і ті, що не повертаються (заходи «зеленої скриньки»). Останні мають неоднозначний вплив і викривляють ефект між торгівлею та виробництвом сільськогосподарської продукції. Тому стратегічним орієнтиром України має бути перегляд інструментів реалізації державної фінансової підтримки через розширення програм «зеленої скриньки», що не підлягають скороченню. Сюди варто віднести удосконалення інфраструктури, поліпшення якості продукції та підвищення родючості

земель, стимулювання інвестицій, маркетингові і дорадчі послуги, створення державного резерву продовольства тощо.

Саме ці заходи передбачені обсягами державних витрат, що закладені у реалізації Державної цільової програми розвитку українського сільського господарства до 2015 р. Згідно з програмою передбачено зростання фінансування програм «зеленої скриньки», відповідно, скорочення програм «жовтої скриньки», що збігається з вимогами СОТ: умови СОТ передбачають щорічне зменшення рівними частинами на 20 % впродовж шести років (для розвинутих країн-членів) або на 13 % протягом десяти років (для країн, що розвиваються). Починаючи з 2011 р., фінансування заходів «жовтої скриньки» практично не збільшувалося, навіть дещо скоротилось, у той час як фінансове забезпечення заходів «зеленої скриньки», починаючи з 2012 р., почало стрімко зростати і ця тенденція прослідковується і у 2013 р.

Бюджетна пряма фінансова підтримка сільського господарства в Україні з 2008 р. регламентується правилами СОТ, згідно з якими Україна не має жодних зобов'язань у контексті СОТ щодо зменшення внутрішньої підтримки, що надається через заходи «жовтої скриньки». Йдеться лише про зобов'язання щодо рівня підтримки, що наведено через індикатор – річний сукупний показник підтримки (AMS) для українського сільського господарства, який акумулює програми підтримки заходів «жовтої скриньки», де його обсяг не повинен перевищувати 3,043 млрд грн. Крім того, Україна додатково може щорічно витратити на заходи «жовтої скриньки» до 5 % від річної вартості всієї сільськогосподарської продукції. Якщо річний обсяг валової продукції сільського господарства збільшується, можливості внутрішньої підтримки сільського господарства в рамках «*deminimis*» також зростають. У той самий час відсутні обмеження з боку СОТ щодо фінансування програм підтримки «зеленого кошика». Більшість бюджетних коштів у межах заходів «зеленої скриньки» в країні спрямовується на фінансування освіти (вища, професійна та середня), інспекційних послуг (насіenneва інспекція, ветеринарна служба тощо) або наукових досліджень. Також до програм «зеленої скриньки» можуть бути віднесені прямі виплати. До 2009 р. в Україні так звані «зелені» прямі виплати сільськогосподарським виробникам склали всього 5 % від загальної суми програм «зеленої скриньки», тоді як у країнах-членах СОТ такі прямі підтримки значно вищі й у структурі програм заходів «зеленої скриньки» становлять: у Китаї – 15 %, США – 17 %, Канаді – 56 %, країнах Європейського Союзу – 73 % [14].

При цьому слід зазначити, що ані пряме фінансування виробника, ні будь-які зобов'язання перед СОТ не здатні подолати бюрократичний механізм використання бюджетних коштів, який полягає у порушенні бюджетної дисципліни розподілу коштів та їх нерациональність використання. Поряд з цим, відсутня системність у виділенні коштів, адже у збільшенні чи скороченні обсягів фінансування програм підтримки сільського господарства України, здебільшого немає жодного економічного підґрунтя, швидше за все тут характерні політичні утиски. Також з року в рік кількість діючих програм підтримки не змінюється, зате розподіл ресурсів у межах окремих статей може змінюватись кардинально. Так непоодинокі випадки, коли зовсім відсутнє фінансування, хоча, згідно з програмою, передбачене, або ж його обсяг необґрунтовано завищено, а прозорість, куди спрямовуються кошти, відсутня. Підтримка малого та середнього бізнесу, дрібного сільського виробника, фермера також має важливе значення для розвитку соціально-економічних процесів у країні, але, на жаль, ця категорія суб'єктів не одержує жодної прямої фінансової допомоги від держави. Субсидії отримують великі аграрні підприємства, що і без них можуть функціонувати; це свідчить про відсутність чітких критеріїв відбору програм бюджетного фінансування. Варто зазначити, що усі, без виключення, програми фінансуються лише частково. Звісно, на позитивний результат такої підтримки сподіватися не можна, адже виробники сільськогосподарської продукції, які навіть включені до програм підтримки, насправді не можуть розраховувати на повне фінансування визначених потреб, а надходження ресурсів із затримкою не враховує сезонного характеру виробництва.

Пряма фінансова підтримка держави суб'єктам сільського господарства, як правило, реалізовується через механізм здешевлення кредитів, компенсації лізингових платежів, а для підтримки фермерських господарств – через Український державний фонд підтримки фермерських господарств. Механізм здешевлення кредитів є одним із найбільш поширених заходів державної підтримки у світі та найбільш прозорим й простим у використанні. Держава бере на себе зобов'язання відшкодувати комерційним банкам витрати суб'єктів господарювання аграрної сфери, що пов'язані з погашенням відсотків за користування кредитом. Саме через це їх називають пільговими кредитами.

Механізм здешевлення кредитів в Україні, у т. ч. для сільського господарства, запроваджено з 2000 р. Такий захід зумовлено низькими темпами розвитку аграрної галузі, відсутністю фінансових джерел та

бажань банків фінансувати потреби сільськогосподарських підприємств у зв'язку з високими фінансовими ризиками. Протягом перших років такі кредити надавалися лише на короткостроковій основі і лише з 2004 р. розпочато практику надання довгострокових пільгових кредитів для фінансування витрат, пов'язаних із оновленням основних засобів сільського господарства.

Як свідчать дані таблиці 3, протягом 2001–2013 рр. для розвитку галузі сільського господарства залучено 60 млрд грн. пільгових кредитів. Приріст цього джерела поповнення капіталу має нелінійний характер, однак в цілому нарощення обсягів спостерігається з 2001 до 2008 р. включно. Найбільше зростання розміру пільгового кредитування підприємств сільського господарства характерне у 2005 р. – 209,9 %, порівняно з попереднім роком (7,65 млрд грн.), і у 2008 р. – 181,9 % (15,1 млрд грн.). Насамперед, це було пов'язано зі зростанням бюджетних витрат на компенсацію процентів за кредитами суб'єктам сільського господарства у 2005 р.; його розмір збільшився у 3,5 раза, порівняно з попередніми періодами. А у 2008 р. зростання показника, що аналізується, було забезпечено запровадженням статті витрат на компенсацію процентів сільськогосподарським виробникам за довгостроковими кредитами.

Проте темпи росту кредитування в цілому, і пільгового в тому числі, різко скоротилися у період кризових явищ. Починаючи з 2009 р., економічна криза та криза банківської системи призвели до скорочення обсягів пільгового кредитування в десятки разів і також їх частки у сукупному кредитуванні. Так у період фінансової кризи обсяги пільгових кредитів значно скоротилися, а у 2012 р. їх обсяг знизився більше як у 2 рази, порівняно з 2001 р., та у 12 разів, порівняно з 2008 р., а частка цих кредитів у загальному обсязі кредитів, залучених у галузь, скоротилась із 40,9 % у 2001 р. до 3,6 % у 2012 відповідно.

У структурі пільгового кредитування у перші роки були лише короткострокові пільгові кредити. В цілому за період 2001–2008 рр. обсяги короткострокового кредитування зросли з 2,8 до 7,7 млрд грн., а вже починаючи з 2009 р. різко скоротились до 0,77 млрд грн. Однак їх частка завжди була вищою за 50 %. В окремі періоди цей рівень сягав понад 80 % (2009 і 2011 рр.). Нарощення обсягів довгострокового кредитування в сільському господарстві є надзвичайно позитивним, втім, порівняно з короткостроковими кредитами, їх частка значно нижча (окрім 2006 р.). В цілому обсяги довгострокового пільгового кредитування дозволили наростити капітал сільського господарства протягом 2004–2012 рр. на 20,3 млрд грн. Найбільший приріст характерний у докризовий період, коли обсяги зросли з 0,93 до 7,4

млрд грн. В наступний період, у зв'язку з браком бюджетних коштів на погашення відсотків за отримані суб'єктами сільського господарства кредитні кошти та високим ризиком неповернення кредитів банкам, пільгове кредитування скоротилось у десятки разів. Так, для прикладу, у 2012 р. обсяги довгострокових кредитів скоротилися у 15 разів, порівняно з 2008 р.

Таблиця 3

Динаміка та структура державної фінансової підтримки сільського господарства через механізм пільгових кредитів в Україні, 2001–2013 рр.

Показник	Рік												
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Усього пільгових кредитів, наданих сільському господарству млн. грн.	2803	2155	3189	3644	7647	7046	8320	15131	2606	1443	4135	1265	600*
у % до попереднього року	342,7	76,9	148,0	114,3	209,9	92,1	118,1	181,9	17,2	55,4	286,6	30,6	47,4
Частка пільгових кредитів у загальній сумі наданих кредитів у галузь, %	40,9	32,1	42,6	42,7	76,8	59,3	47,3	52,4	10,0	23,4	12,0	3,6	1,38
у т. ч.:													

Закінчення табл. 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Короткострокові кредити, млн. грн.	2803	2155	3189	2717	4835	3203	5505	7717	2310	611	3316	772	-
у % до попереднього року	342,7	76,9	148,0	85,2	178,0	66,2	171,9	140,2	29,9	26,5	542,7	23,3	-
питома вага, %	100,0	100,0	100,0	74,6	63,2	45,5	66,2	51,0	88,6	42,3	80,2	61,0	-
Довгострокові кредити, млн. грн.	-	-	-	926	2812	3843	2815	7414	296	832	819	493	-
у % до попереднього року	-	-	-	100,0	303,7	136,7	73,3	263,4	4,0	281,1	98,4	60,2	-
питома вага, %	-	-	-	25,4	36,8	54,5	33,8	49,0	11,4	57,7	19,8	39,0	-

Примітка: «-» дані відсутні.

Джерело: сформовано автором на підставі статистичних даних [18]

Нелінійний характер надання пільгових кредитів в Україні спричинено, окрім кризових явищ, й іншими чинниками. До них належить процедура надання пільгового кредиту та компенсації відсотків за ним у 2007 р. Якщо до того часу держава на пряму здійснювала компенсацію банкам відсотків за надані кредити, то вже починаючи із 2007 р. її отримували позичальники. Дуже часто через багатосуб'єктний механізм розпорядників бюджетних коштів, вони надходили до позичальника зі значними запізненнями, тоді як банкам потрібно сплачувати за зобов'язання вчасно. Це призвело до виведення таким способом із обороту фінансових ресурсів суб'єктів господарювання, яких і так не вистачало. Все це відразу позначилось на зниженні обсягів довгострокового кредитування галузі, адже термін окремих кредитів сягав 5 років. Звичайно, є ще й інша низка причин, пов'язана з високими ризиками кредитування банками підприємств сільського господарства, що потребує більш детального аналізу. Останнє зумовлює необхідність прослідкувати динаміку та особливості пільгового кредитування для сільськогосподарських підприємств на загальному фоні кредитування галузі (табл. 4).

На особливу увагу заслуговує процедура компенсації відсотків за кредитами, наданими суб'єктам сільського господарства. Як засвідчують дані розрахунків, процентна ставка, що сплачується суб'єктами з урахуванням компенсацій держави, має тенденції до зниження. Це пов'язано зі збільшенням рівня річної процентної ставки, що компенсує держава за надані пільгові кредити підприємствам сільського господарства комерційними банками. Починаючи з 2010 р., держава відшкодовує цим підприємствам процентні ставки за кредитами у розмірі подвійної облікової ставки НБУ для національної валюти і в розмірі 7–10 % – для іноземної валюти. Однак рівень компенсації, що припадає на 1 грн. пільгового кредитування, протягом 2001–2012 рр. різко скоротився внаслідок суттєвого скорочення обсягів пільгового кредитування.

Таблиця 4

Функціонування механізму компенсації відсотків з державного бюджету за пільговими кредитами, наданими підприємствам сільського господарства в Україні, 2001-2012 рр.

Показник	Рік											
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Усього пільгових кредитів, наданих комерційними банками сільському господарству, млрд грн.	2,803	2,155	3,189	3,644	7,647	7,046	8,320	15,131	2,606	1,443	4,135	1,265
Частка пільгових кредитів у загальній сумі наданих кредитів комерційними банками, %	40,9	32,1	42,6	42,7	76,8	59,3	47,3	52,4	10,0	23,4	12,0	3,6
Сума бюджетних коштів, що використана для погашення відсотків за пільговими кредитами, млрд. грн.	0,135	0,12	0,326	0,144	0,416	0,32	0,551	1,022	0,374	0,622	0,62	0,023
Процентна ставка, що сплачується суб'єктами сільського господарства за користування кредитами з урахуванням компенсації, %	24,25	16,0	11,0	7,0	8,0	10,0	9,0	12,0	17,5	10,0	2,0	0,5

Закінчення табл. 4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----

Рівень компенсації, що припадає на 1 грн. пільгового кредитування	0,048	0,056	0,102	0,040	0,054	0,045	0,066	0,068	0,144	0,431	0,150	0,018	
Розмір річної процентної ставки, який компенсувала держава, %:													
1) за короткостроковими кредитами:	70 % облікової ставки, встановлен ої НБУ на день укладення кредитної угоди	10					у розмірі облікової ставки НБУ для національної валюти; %			у розмірі подвійної облікової ставки НБУ для національної валюти; %			
- в національній валюті							8	10; 12	10, 25; 11	16	20; 24	20,5; 22	
- і іноземній валюті		7					до 6	до 8,5		10		7	
2) за довгостроковими кредитами:	-	12-14					у розмірі облікової ставки НБУ для національної валюти; %			у розмірі подвійної облікової ставки НБУ для національної валюти; %			
- в національній валюті							8	10; 12	10, 25; 11	16	20; 24	20,5; 22	
- в іноземній валюті		8-9					до 5	до 8,5		10		7	

Джерело: узагальнено автором на підставі [11; 18]

Так якщо у 2001 р. показник рівня компенсації складав 0,048 на 1 грн. кредиту, то у 2012 р. – 0,018. Найвище значення рівня компенсацій припадає на період 2009 р. і 2010 р. – 0,144 і 0,431 відповідно. «Скорочення надання пільгових кредитів частково можна пояснити зменшенням попиту у депресивній економіці за значних проблем щодо погашення боргів підприємств і домогосподарств. Крім того, негативним було і те, що до стандартів кредитування банки включили більш жорсткі умови, що значною мірою ускладнило отримання позик підприємствами України за повномасштабної кредитної кризи» [6].

Висновки. В результаті дослідження було з'ясовано, що з метою побудови ефективного механізму управління формуванням і використанням капіталу підприємствами сільського господарства, необхідно зневоліувати вплив негативних факторів: диспропорції щодо доступу всіх суб'єктів до джерел пільгових ресурсів (особливо, що стосується малого та середнього бізнесу); відсутність ринкового механізму фінансової підтримки; брак єдиної критеріальної бази щодо відбору суб'єктів та об'єктів кредитування, ліміту та розміру кредиту на одного позичальника; відсутність прозорості та механізму пільгового кредитування та чіткої процедури компенсації відсотків за ними.

Список використаної літератури:

1. Бюджетний моніторинг : аналіз виконання бюджету за 2013 рік / *В.В. Зубенко, І.В. Самчинська, А.Ю. Рудик* та ін. ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-ІІ) впровадження», USAID. – К., 2014. – 80 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitor%20Quat%202013/KV_IV_2013_Monitoring_ukr.pdf.
2. Бюджетний моніторинг : аналіз виконання бюджету за 2009 рік / *І.Ф. Щербина, А.Ю. Рудик, В.В. Зубенко, І.В. Самчинська* та ін. ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-ІІ) впровадження», USAID. – К., 2009. – 136 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/BudgetMonitor/KV_IV_2009_Monitoring_ukr.pdf.
3. *Щербина І.Ф.* Бюджетний моніторинг : аналіз виконання бюджету за 2010 рік / *І.Ф. Щербина, А.Ю. Рудик, В.В. Зубенко* ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-ІІ) впровадження», USAID. – К., 2010. – 142 с.

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/BudgetMonitor/KV_IV_2010_Monitoring_ukr\(1\).pdf](http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/BudgetMonitor/KV_IV_2010_Monitoring_ukr(1).pdf).
4. Бюджетний моніторинг : аналіз виконання бюджету за 2011 рік / *І.Ф. Щербина, А.Ю. Рудик, В.В. Зубенко, І.В. Самчинська* та ін. ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження», USAID. – К., 2011. – 96 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/BudgetMonitor/KV_IV_2011_Monitoring_ukr.pdf.
 5. Бюджетний моніторинг : аналіз виконання бюджету за 2012 рік / *В.В. Зубенко, І.В. Самчинська, А.Ю. Рудик* та ін. ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження», USAID. – К., 2012. – 73 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitor%20Quarter%202012/KV_IV_2012_Monitoring_ukr.pdf.
 6. *Джучі Р.* Криза кредитування в Україні: факти, причини і шляхи відновлення / *Р.Джучі, Р.Кірхнер, В.Кравчук* // Консультативна робота Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. – 2010. – С. 3–15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ier.com.ua/ua/publications/consultancy_work.
 7. Господарський кодекс : Закон України за станом на 16.01.2003 № 436-IV / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/>.
 8. *Єрмошкіна О.В.* Система управління фінансовими потоками підприємства: базові характеристики / *О.В. Єрмошкіна* // Наукові праці ДонНТУ (Серія економічна). – Вип. 35. – 2008. – С. 216–233.
 9. *Збарський В.К.* Державна підтримка сільського господарства / *В.К. Збарський, В.П. Горьовий* // Економіка АПК. – № 4. – 2010. – С. 74–80.
 10. Звіт про участь делегації України в роботі 36-ї сесії конференції ООН з питань продовольства та сільського господарства (ФАО) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minagro.kiev.ua/page/?9271>.
 11. Звіт про результати аудиту виконання заходів Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року : бюлетень / Рахункова палата України. – К., 2013. –

- 31 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16741939/Selo_2015.pdf.
12. *Зятковський І.В.* Фінансове забезпечення діяльності підприємств : монографія / *І.В. Зятковський*. – Тернопіль : Економічна думка. – 2000. – 215 с.
 13. *Калиуценко І.* Перспективи членства України в Продовольчій та сільськогосподарській організації ООН / *І.Калиуценко* // Віче: журнал ВРУ. – 2010. – № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/1868/>.
 14. *Kobouta I.* Ukraine's secondary earin WTO: trend sinforeigntradein goods, and analysisof compliance with commit ments / *I.Kobouta, V.Zhygadlo, T.Luzhanska*. – К. : Blue Ribbon Analyticaland Advisory Centre, 2010. – 78 p.
 15. *Леднёва И.А.* Исследование уровня самофинансирования торговых организаций: теоретический и практический аспекты / *И.А. Леднёва* // Экономика и управление. – № 3. – 2012. – С. 55–59.
 16. *Могильний О.М.* Регулювання аграрної сфери : монографія / *О.М. Могильний*. – Ужгород : ІВА, 2005. – 400 с.
 17. Національна акціонерна компанія «Украгролізинг» / Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukragroleasing.com.ua/>.
 18. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики в Україні / Статистичні дані Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/14098>.

ШЛЕБАТ Ал-Хакіма Амар – аспірантка кафедри економіки, обліку та аудиту ПВНЗ «Європейський університет».

Наукові інтереси:

– економіко-теоретичні основи управління капіталу;

– економічний аналіз факторів ефективності капітальних вкладень.

Тел.: (097)489–78–12.

E-mail: prokopenko_nata1@mail.ru.

Стаття надійшла до редакції 02.10.2014.